

Miel. A Elustondo

«Bill-en arrakastak euskaldunok kutsatu gaitu»

Mr. Basque (Pamiela) liburuan William A. Douglass (Reno, AEB, 1939) antropologoaren biografia atondu du Miel A. Elustondok. Hamar urteko joan etorrien emaitza da. Kazetariarekin aritu gara Douglassen bizitzaz, pentsaeraz, jarduera akademikoaz eta euskal diasporaz oro har.

URKO APAOLAZA

Nevadako Unibertsitateko Euskal Ikasketen Zentroan egindako lanagatik ezagutzen dugu Douglass, baina liburu honek beste dimentsio bat erakusten du. Hori al zen helburua?

Asmoa proposatu nionean, biografia nuen helburu. 1999an izango zen, eta Renoko Programan jakina zen Douglasssek erretiroa hartuko zuela 2000. urtean sartzearekin batera. Beraz, ziklo bat ixteko modua zen biografia. Era berean, Programan gauza jakina zen Douglass, haren sortzaile, koordinatzaile, antropologo eta ikertzailea izanagatik ere, besterik ere bazela; alegia, arrantzale zaildua eta kasino jabea, besteak beste. Hortaz, hain ezagunak ez zitzaizkigun alderdiak ere lantzea zegokigun, lehenengo biografia asmo hura biribiltzekotan. Espedizioan abiatzea izan zen, zer aurkituko.

Douglasssek liburuan dio “otso bakar-ti” bat dela, ez zaiola ekipoa lan egitea gustatzen. Aldiz, bere biografia lehenengo pertsonan idatzi duzu, sintonia handia behar da horrelako zerbait egiteko...

Renon bertan nengoela hasi ginen elkarrizketan. Eta, lehenengo udan ez, beharbada, baina bigarrenarako taxutua genuen 300 orrialdeko liburu asmo bat. Ondoren, hura zuzentzen, osatzen, testu berriak eransten hasi ginen. Horrela jardun

Miel A. Elustondo AEBetara egindako bidaietako batean lanean.

genuen zenbait urtez, dela ni Renon nintzela, dela bera Euskal Herrian zela. Baina ez genuen argitaratzeko une aproposa ikusten. Harik eta aurtén, diasporaren

“Lehenengo urtea igaro eta Bill lur jota zegoen. Euskal Ikasketen Programak ez zuen nondik jo. Jon Bilbao ondoan izateak ikaragarri lagundu zion”

mundu biltzarrean Bill gurean izango zela jakin genuen arte. Orduan bai, azkeneko esprinta jo genuen eta liburua Pamiela argitaletxearen esku utzi genuen. Lehenengo pertsonan jartzea erabaki nuen, ez nuen nire galderarik ere ezarri, ez zaidalako tartean sartzea gustatzen. Bera da protagonista.

Hamar urte hauetan liburuko analisi batzuk zaharkituta gera litezkeela aitortu duzu. Zeintzuk?

Hizketan hasi ginenean lanean ari zen oraindik, emaztea –Jan–, onik

Ezkerrean William A. Douglass baserritarrez jantzita (ezkerrean) Etxalarko inauterietan. Eskuinean Eloy Place, Julio Caro Baroja, William A. Douglass eta Jon Bilbao.

zuen artean, ETA atentatuen sokan zen, kasino jabea zen, sasoiko zegoen... Handik hamar urtera, erretiraturik bizi da, arrantxoan; Jan hila da eta Julie du hirugarren emaztea; kasinoek hondoa jo zuten; ETA eta Espainiako Gobernuaren artean bitartekaritza jardun zuen Billek; osasunari dagokionez, zera esango dizut: orain dela lau urte etxean izan genuen batean, bitan eraman behar izan nuen larrialdietara... Duela hamar urteko Douglass, nahiz eta oraingoa izan, ez da oraingo Douglass bera.

Basque Studies Center-ek prestigioa eta izena du gaur egun. Douglass pertsona klabea izan da zentroa aurrera ateratzeko. Nondik esango zenuke sortu dela arrakasta?

Lanetik. Ez dago besterik. Eta Jon Bilbao ondoan izatea. Lehenengo urtea igaro eta Bill lur jota zegoen. Euskal Ikasketen Programak ez zuen nondik jo. Ez zekiten. Jon Bilbao ondoan izateak ikaragarri lagundu zion Douglassi. Jon ideia-ontzia zen. Bien artean egin zuten *Amerikanuak* liburua ere, eta bitarte horretan Programaren bidea erakutsi zuten: euskal amerikarrak, ikerketa, argitalpenak, Euskal Herriarekiko lotura, irakasle-ikasle bisitariak... Bideari lotu zirenetik, ez dira arrastotik irten. Horrek eman dio nortasuna Renoko Programari.

Amerikanuak urte askoan erreferente izan da historiografian eta soziologian. Baina berak dio: "Euskal artzainak bezala, historiara pasa da". Jakina da egungo euskal diasporak ez duela zerikusirik *Amerikanuak*-en deskribatzen denarekin. Nola aldatu da Douglassen ikuspegia euskal-amerikarrekiko?

Douglassek berak erantzun beharke lioke horri. Baina, nik dakidanez, *Amerikanuak* egin zutenean, euskal amerikarra artzaina zen. Are gehiago, artzainaren azkena zen. Ezkutatzera zihoan egoera erretratu zuten, aztertu, ikertu. Gaur egun, eraikuntza dira euskaldun zenbait, Renon; etxetako belar eta lorategiak zaintzen dituzte beste askok San Frantzisko aldean; era guztietako lanbideetan ari dira Boisen... Lehenengo belaunaldiko euskaldunak bakantzen ari dira, desagertu dira hainbat herritan. Bigarren eta hirugarren belaunaldiko euskaldunak amerikar ere badira, eta amerikarra dute bizimodua,

"Euskaldunekin topo egin izan ez balu ere, Chicagoko irakasle batek Caro Baroja irakurtzera jarri izan ez balu ere, Douglassek arrakasta izango zuen mundu akademikoan"

euskal dantza eta noizean behingo jaia gorabehera.

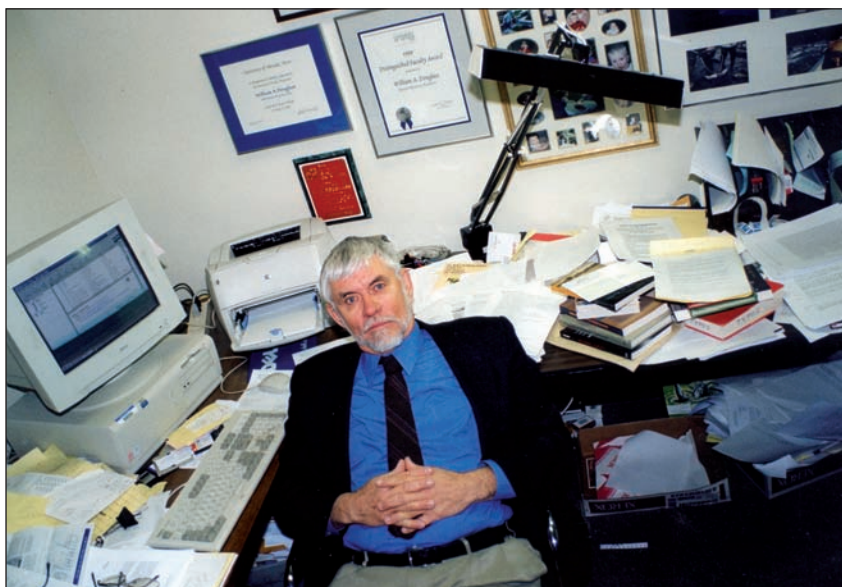
Euskaldunetz ikertu ez balu, izango al luke Douglassen curriculum akademikoak orain duen prestigiorik? Zer punturaino dago prestigio hori bere izaerari lotua?

Euskal Ikasketen Programan ezinean zebilen garaian ere, Douglasssek beste zenbait unibertsitatetako eskaintzak zituen. Chicagoko unibertsitatean ikasi zuen Antropologia, eta hura AEBetako onena zen garai hartan. Euskaldunekin topo egin izan ez balu ere, Chicagoko irakasle batek Caro Baroja irakurtzera jarri izan ez balu ere, Douglassek arrakasta izango zuen mundu akademikoan, arrantzan izan duen moduan, adibidez. Arrakasta izango zuen, idazle ona dela-

ko, burutsua delako, saiatua, *workoholic* (lanaren menpekoa)... Eta egia ere da, haren arrakastak gu, euskaldunok, kutsatu gaituela.

Douglassek harreman estua izan du Euskal Herriarekin, bere sorterrian batzuek *Mr. Basque* deitzeraino. Baina noraino izan da harreman hori akademikoa eta profesionala, eta noraino sentimental?

Mr. Basque hori txantxa bat da. Antropologo biltzar bateko jolasa. Euskaldunak besterik aztertzeko ez zituela uste zuten. Baina Italian eta Australian ere landa lana egin da Douglass. Jolas horretatik etorri da liburuaren izenburua. Harremana akademiko eta profesionala izan da, zinez, baina asko du sentimendutik. 1964an Etxalarren eta, ondoren, Aulestin izan zenean egin zituen lagunek –Emilio Kortabitarte abadea batez ere, eta haren ondoan, Alberto Gabika eta Jabier Amuriza–, ikaragarri lagundu zuten Douglass “abertzaletzeko” bidean. Berak dioenez, han ikusiak, han biziak, Renoko Programan lan egi-

Douglassek Nevadako unibertsitateko bulegoko paper artean; horman zintzilik, jasotako hainbat sari ageri dira.

teko konpromisoa hartzera bultzatu zuten. Sentimendua, nahitaez. Zertan sartu, bestela, ETA eta Espainiako Gobernuaren arteko saltsatan? Joan zitekeen arrantzara, edo andrearen ondoan egon, gaixorik zegoenean.

Kasinoen munduan Douglassek izandako inplikazioaz harritu egingo da, agian, Euskal Herriko irakurlea. Baina gehiago harrituko da jakitean Euskal Ikasketen Zentroko hainbat kontu kasino horietatik irabazitako diruarekin ordaindu zituela bere poltsikotik.

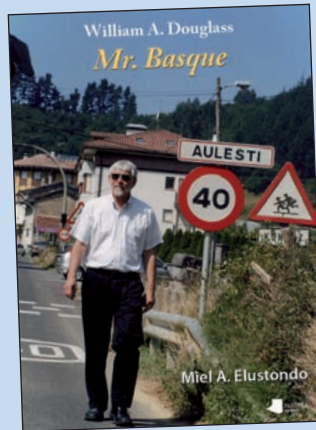
'Mr. Basque' liburuko pasarteak

"Diru asko irabazten nuen, baina aspertu egiten nintzen"

Zintzotasun osoz diot: Lehen, Nevadako [kasinoren] monopolioarekin, diru asko irabazten nuen, baina aspertu egiten nintzen. Jokotik lortutako etekinetak asko BSPri (Basque Studies Program) eman nizkion anonimoki. Agian milioi erdi dolar baino gehiago. Beste gauza batzuen artean, euskara-ingelesa hiztegiaren proiektua mantendu nuen, hamar urte iraun zuen lanak. (...) Aspertu egiten nintzen dirua irabazten nuenean, beraz, filantropia asko egin nuen. Aldiz, negozioak gaizki doazenean, txunditu egiten naute. Askok sufritu nuen hainbat urtez, baina aspertu, inolaz ere.

"Itzeako atea jo nuenean iluntzen ari zuen..."

Caro zenbait premisa eta eraginei lotutako pentsalaria zen. Zehazki, niretzat, Caro iloba zen ofizioz. (...) Julio ikusi nuen azken aldia, Euskal Herriatik Italiara nindoan eta udako egun ekaiztsua zen. Azken orduan erabaki nuen kasu egitea. Itzeako atea jo nuenean iluntzen eta trumoika ari zuen. Berak ireki zidan, mirabea ez zegoe-lako (...) Afaltzera joan ginen eta etxean lo egiten gertatzen esan zidan. Ekaitzagatik argirik ez zuen gela bate-tara eraman ninduen. Juliok kandela bat piztu zuen eta joan aurretik esan zidan hura bere osabaren logela zela. Pio-ren ohean etzan nintzen eta mahaitxoan objektu dekoratibo bat baino ez zegoela ikusi nuen: *Juan de*

Alzate liburua. Osorik irakurri nuen kandela haren argitan.

"Milaka e-posta erantzun behar izan ditugu"

Hain da handia gure aktibitateaz euskaldunek eta ez-euskaldunek duten interesa, batzuetan kosta egiten zaigula erantzutea. Milaka e-posta erantzun behar izan ditugu. Anglo munduan ere informazio iturri gisa balio dugu euskaldunen inguruan. Adibidez, Madrilen M-11koa gertatu zenean (...) gure telefonoak jo eta jo aritu ziren. CNNkoak, BBCkoak eta nazioarteko prentsako eta irrati-kateetakoak ziren, gure iritzia eskatuz. Hainbeste ziren jaso genituen deiak, Zulaikak eta biok elkarrizketak banatu behar izan genituela.

"Nire buruari galdetzen diot nork negoziatu dezakeen ETArenean..."

[Joseba] Zulaikak eta biok idatzi dugun moduan, ETA kontzeptu gisa hartzen dut, egitura homogeen gisa baino. Nire buruari galdetzen diot nork negoziatu dezakeen ETArenean eta nork onar dezakeen emaitza bere izenean. ETA belaunaldiz belaunaldiko gertakaria da, gazteek elikatzen da. Ez dauka bere izenean hitz egiten duen pertsonarik, ezta barne prozesurik ere, pertsona bati baimena eman solaskide moduan mahai batera joan dadin, eta itzulitakoan, han erabakitakoa onartzeko. Ez bada gero, ETArenean ondoren, "beta" edo "zeta"rik sortuko.

Filantropia da hori, ezta? Billen izaeraren tamaina ere erakusten du horrek. Modu anonimoan lagundu zuen hainbat proiektu eta zenbait pertsonaren soldata ordaintzen.

ETAk jarduera armatua behin-betiko amaitutzat eman aurretik idatzi zen liburu hau. Douglasssek gertutik bizi izan du Euskal Herriko egoera politikoa eta 2006ko bake prozesuan ere parte hartu zuen. Liburuan ETARI buruzko bere iritzia ematen du, bere "kontakizuna" egiten du...

Bitartekaritza lan hori izan zen, esate baterako, liburuaren argitalpena etenarazi zuen arrazoietako bat. Isilpeko aitortpena egin zidan, eta Suitzako bulegoarentzat egindako lana kontatu. Berak esan zidan gauza inportantea zela, artean ez zuela agerian kontatzerik, baina liburuan agertu beharra genuela.

Epe jakin bat igaro zenean, Suitzak agindutako denbora beterik, Douglasssek dena osorik idatzi eta aldizkari honen LARRUN gehigarrian argitaratu genuen, oso-osorik, euskarazko eta ingelesezko bertsiotan. Liburu honetara, berriz, laburpen motx bat besterik ez dugu ekarri.

William A. Douglass, amerikarrek euskaldunak ezagutzeko zubia ere bada. Adibidez, berak idatzi izan ditu "basque" sarrerak mundu anglosa-

"Etxalarren eta Aulestin bizitakoek Renoko programan lan egiteko konpromisioa hartzera bultzatu zuten. Sentimendua, nahita ez"

xoiko hainbat entziklopediatan, tartean *Encyclopedia Americanan*. Euskal Herrian eman izan dizkioten sariez harago, jabetzen al gara euskaldunok pertsona honek izan duen garrantziaz gure irudia eta jakintza esparru akademikoan zabaltzeko?

Euskaldun jantzia jabeturik dago, badu Douglasssek mundu akademikoan egin duen lan handiaren berri. Euskaldun erantziak, aldiz, ez daki ezer Douglassen gainean, ez Sarri-nandiaren gainean, ez euskaraz egiten diren askotariko lanen gainean. ARGIA, *Berria*, *Bi anai*, euskara mundua, euskara jendea -Xamarrekin batera esateko-, ezezagunak zaizkio guztiz. Ez daki badirena ere. Douglassi dagokionean, berdin. Herri kultu bagina, hobe genuke. Beste oilar batek joko luke kukurruru. ■

